

## Motion

**1978/79:36**

av Martin Olsson m. fl.

**med anledning av propositionen 1978/79:12 om underhåll till barn och frånskilda, m. m.**

I regeringens proposition 1978/79:12 om underhåll till barn och frånskilda, m. m. framläggs förslag, vilkas huvudsyfte är att minska underhålls bördan för underhållsskyldiga som har svag ekonomi. Det är en välkommen reform som här föreslås och som bygger på familjelagssakkunnigas delbetänkande SOU 1977:37, vilket i stort sett fått ett gynnsamt mottagande av remissinstanserna.

De avvägningar i vad gäller underhållsskyldigheter för barn som görs i propositionen mellan den eller de föräldrar som har vårdnad om barnen, den förälder som är skild från vårdnaden och samhället är i huvudsak tillfredsställande. Anledning kan dock finnas till vissa synpunkter och ändringsförslag i vad gäller denna del av propositionen.

### **Förbehållsbelopp för den underhållsskyldige**

Det är väsentligt att den som är underhållsskyldig förbehålls tillräckliga belopp för sig själv, för bostad och för hemmavarande barn. Erfarenheten har visat att med hittillsvarande system åtskilliga underhållsskyldiga har drabbats av så stora krav att det varit omöjligt för dem att fullgöra sina underhållsskyldigheter. I många fall har det lett till ekonomiska och sociala svårigheter, varav följt att vederbörande ej alls kunnat fullgöra sin underhållsskyldighet. Familjelagssakkunniga föreslog ett återkravssystem enligt vilket försäkringskassorna nästan automatiskt skulle anpassa återkrav på utbetalade bidragsförskott efter den betalningsskyldiges aktuella betalningsförmåga vilken skulle bestämmas med hänsyn till nettoinkomsten, hyreskostnad och förbehållsbelopp för honom/henne samt eventuellt för familjemedlemmar. Tyvärr har varken remissinstanserna eller departementschefen bedömt det vara möjligt att nu genomföra familjelagssakkunnigas förslag i denna del. Även om detta förslag skulle vara mycket fördelaktigt från olika synpunkter, bör vi nu acceptera ställningstagandet i propositionen. Vi vill dock uttrycka förhoppningen att sedan fler erfarenheter vunnits det skall vara möjligt att genomföra de principer som familjelagssakkunniga föreslog. Propositionens förslag är ett stort framsteg och bör bli en god vägledning för domstolarna. Resultatet bör dels bli en ganska enhetlig bedömning av underhållsskyldigheten, dels att underhållsskyldigheten i varje särskilt fall någorlunda blir anpassad efter vederbörandes betalningsförmåga.

Familjelagssakkunnigas majoritet föreslog att makes underhållsskyldighet

till andra makens barn (styvbarn) skulle upphöra. Vi noterar med tillfredsställelse att departementschefen på denna punkt följt reservanternas förslag, innebärande att denna paragraf kvarstår om ock i något oförändrad utformning. Det är en fördel att paragrafen föreslås även inkludera skyldighet i vissa fall till underhåll inte bara till makes/makas barn utan även till samboendes barn. Konsekvensen av den föreslagna utformningen av 7 kap. 5 § borde vara att man även i den tredje paragrafen, där förbehållsbeloppen nämns, borde ha angett något om rätten att i de speciella fall som gäller enligt 5 § få göra förbehåll för barn som avses i nämnda paragraf och inte endast för "eget" barn. Vi föreslår därför att lagutskottet föreslår riksdagen sådan ändring av propositionens 7 kap. 3 § förslaget till föräldrabalk att sådant förbehållsbelopp kan göras.

### Reducering av underhållsskyldighet

I propositionen framläggs förslag om viss reduktion av underhållsskyldighet under tid varunder barn vistas hos den underhållsskyldige föräldern. Genom detta förslag i propositionen tillgodoses ett länge och vid olika tillfällen framfört krav från de underhållsskyldiga. Familjelagssakkunniga hade här föreslagit att när barnet vistas minst tre dagar hos den underhållsskyldige avdrag med 1/30 av månadsunderhållet skulle göras för varje dag. Familjelagssakkunniga föreslog dessutom att något avdrag på bidragsförskottet till den vårdnadshavande föräldern inte skulle ske. Anledningen till familjelagssakkunnigas förslag i denna del var farhågor för att den vårdnadshavande föräldern skulle bli mindre benägen att sända barnet till den andre underhållsskyldige föräldern med umgängesrätt, därest den förstnämnde skulle vidkännas minskning av sitt bidragsförskott. Familjelagssakkunnigas förslag innebar egentligen att samhället skulle stå för den extra kostnaden.

Departementschefen har närmast av samhällsekonomiska skäl ej ansett sig kunna följa familjelagssakkunnigas förslag. Om man godtar departementschefens princip och lösning av denna fråga, måste man dock eftersträva att lösningen görs på ett sätt så att inte möjligheten att utnyttja umgängesrätten försvåras genom att den vårdnadshavande får alltför stort – av vederbörande kanske ej förutsett – avdrag på sitt underhållsbidrag eller bidragsförskott. Enligt propositionens förslag kan avdrag för den underhållsskyldige ske vid minst fem dagars vistelse och få anmälas senast tre månader efter det att barnet vistas hos vederbörande. Administrationen av detta enligt dessa regler kan exempelvis leda till att därest barnet vistats hos den underhållsskyldige under juli månad avdraget på utgående bidragsförskott till den andre föräldern kan komma att göras först i december månad, vilket av mottagaren skulle kunna upplevas som en ovälkommen överraskning till julen och kunna inverka negativt då frågan uppstår om barnets vistelse hos den andre föräldern under kommande år. För att undvika sådana resultat vill vi i stället

förorda att avdrag på utgående bidragsförskott sker under en längre tid, så att avdragsrätten för t. ex. ett halvt år slås ut på kommande halvårsperiod med en reducering av utgående bidragsförskott lika varje månad. Tiden kan vara ett halvt år eller ett år. Det viktigaste i detta fall är att när man vill införa ett system som är rättvisare sett från de underhållsskyldigas synpunkt gäller det att samtidigt införa ett system som inte försvårar för dessa att utöva sin umgängesrätt. När det gäller tiden för minsta vistelse för att avdrag skall få göras föreslog familjelagssakkunniga minst tre dygn, medan departementschefen anser att fem dygn skall fordras. Man kan ha förståelse för femdygnsregeln samtidigt som det bör betonas vad i propositionen framhållits om att avsteg från regeln kan göras bl. a. om barnet regelbundet vistas under kortare perioder hos den underhållsskyldige.

Det är viktigt att frågan om sambandet mellan reducering av underhållsbidrag vid vistelse hos den underhållsskyldige och möjligheterna att utöva umgängesrätt för denne förälder noggrant följs. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna att denna fråga bör följas med stor uppmärksamhet och att om svårigheterna att utöva umgängesrätt tilltar på grund av reduceringen övervägande bör göras om införande av ett annat system, exempelvis det av familjelagssakkunniga föreslagna.

### Fastställande och jämkning av underhållsbidrag

Även de i propositionen föreslagna reglerna för rätt till jämkning av underhållsbidrag till barn är en välkommen reform. Samtidigt borde också frågan om rättegångskostnader vid fastställande och jämkning av underhållsbidrag tas upp till övervägande.

När det gäller mål eller ärende angående vårdnad om barn gäller från den 1 januari 1977 enligt 6 kap. 14 § föräldrabalken att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad därest part ej förfarit på sätt som anges i 18 kap. 3 § eller 6 rättegångsbalken eller om annars särskilda skäl föreligger.

En motsvarande regel för fördelning av rättegångskostnader vid mål om underhåll borde kunna övervägas. Enligt uppgift upplever de som sysslar med dessa mål det som en brist att den tappande parten regelmässigt skall svara för motpartens rättegångskostnader i underhållsmål. Liksom ingen av parterna av ekonomiska skäl skall hindras från att försöka få vårdnaden av sitt barn, bör inte heller någon av ekonomiska skäl avhålla sig från att begära jämkning av underhållsbidrag eller bestrida den andres krav.

En regel motsvarande den i 6:12 FB skulle dock eventuellt kunna leda till missbruk av möjligheterna att ta upp frågan om jämkning av underhåll. Därför kan den kanske ej helt genomföras. Däremot borde en regel införas innebärande att domstolen får förordna att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad, när rätten finner detta befogat. I samband med behandlingen av propositionen bör därför riksdagen hos regeringen anhålla om

förslag i denna riktning i vad gäller fördelning av rättegångskostnader i mål om underhållsbidrag.

### Behovsprövning av bidragsförskott

Bidragsförskottet utgör 40 % av basbeloppet, f. n. 420 kr. per månad, och utgår utan behovsprövning till ensamstående föräldrar som är vårdnadshavare, därest inte den andre föräldern fullgör underhållsskyldighet enligt härom träffad överenskommelse. I propositionen föreslås nu att i lagen om bidragsförskott skall i 2 § införas en punkt d innebärande att bidragsförskott inte skall lämnas om "barnet av annat skäl uppenbarligen saknar behov av bidragsförskott". Enligt specialmotiveringen skall detta tolkas så att regeln skall kunna tillämpas om vårdnadshavande föräldern, sedan förbehåll gjorts för föräldrarnas uppehälle med 1,2 basbelopp och nettohyreskostnad, disponerar ett återstående belopp som avsevärt överstiger 0,6 basbelopp per barn. Något bidragsförskott bör då rimligen inte lämnas enligt propositionen.

Behovsprövningen anses av departementschefen vara erforderlig, eftersom även föräldrar med gemensam vårdnad nu föreslås kunna få bidragsförskott. Han finner det nödvändigt med behovsprövning för att hindra att sådana föräldrar genom felaktig redovisning av hos vilken av föräldrarna barnet vistas skall kunna få ett icke motiverat samhällsstöd. Det påpekas t. ex. att så kan ske om barnet uppges vistas hos den förälder som har högre inkomst, medan den andre föräldern har för låg inkomst för att behöva betala ett underhåll uppgående till bidragsförskottet.

Behovsprövningen är ett nytt inslag i bidragsförskottslagen och skall enligt propositionen även gälla förälder som ensam har vårdnaden om sitt barn. Någon omprövning av nu utgående bidragsförskott avses däremot ej komma att ske. Det kan medföra att två ensamstående föräldrar med samma inkomstförhållanden kan komma att behandlas olika beroende på om de sökt bidragsförskott före eller efter bestämmelsens ikraftträdande. Ett sådant system torde komma att upplevas som orättvist. Skall bestämmelsen tillämpas, drabbas inte endast de som anses ha höga inkomster. Redan vid en inkomst av ca 4 000 kr. per månad skulle en ensamstående förälder kunna anses för barnets försörjning ha disponibla medel som "klart överstiger 0,6 basbelopp".

Någon jämkning av bidragsförskott föreslås ej. Försäkringskassan skall alltså bevilja helt bidragsförskott eller avslå ansökan. Resultatet blir en kraftig tröskeeffekt, som av olika skäl ej är lämplig.

Frågan om samhällsstöd till ensamstående föräldrar utreds f. n. av en under fjolåret tillsatt utredning. Det är något förvånande att det medan denna utredning arbetar föreslås nya regler för grunderna för bidragsförskott. Även om vi har förståelse för att dessa regler kan vara motiverade, anser vi att tillämpningen av den föreslagna regeln nu måste begränsas. Eftersom förslaget framläggs för att hindra missbruk framför allt av föräldrar med

gemensam vårdnad vill vi föreslå att paragrafen nu antas, men att den enbart skall gälla dessa föräldrar i avvaktan på resultatet av utredningens arbete. Därigenom drabbas inte någon tidigare grupp som har rätt till bidragsförskott utan endast den nya grupp som i propositionen föreslås få denna rätt.

Propositionens förslag om möjlighet att fastställa underhållsbidrag och därav följande rätt till bidragsförskott för föräldrar med gemensam vårdnad är en välkommen reform. Det är viktigt att reglerna inte är utformade så att endast de ekonomiskt välsituerade har möjlighet att utnyttja gemensam vårdnad. Det bör dock inte anses att dessa föräldrar behandlas ofördelaktigt om för dem tillämpas en behovsprövning av bidragsförskott i syfte att förhindra det missbruk som departementschefen befarar kan uppstå.

### **Ikraftträdande och information om reformen**

I propositionen föreslås att reformen i huvudsak skall träda i kraft den 1 juli 1979. Vissa bestämmelser skall dock träda i kraft redan den 1 januari 1979 och andra först den 1 januari 1980. Propositionens förslag till lagändringar utgör betydelsefulla och i flera fall av många, främst underhållsskyldiga, efterlängta reformer. Det är därför värdefullt att de kan träda i kraft så snart som möjligt. Vissa problem torde dock kunna uppstå, eftersom riksdagsbehandlingen inte sker förrän i mitten av december och tiden från riksdagsbeslutet till de föreslagna tidpunkterna för ikraftträdande blir kortare än som kanske förutsågs vid lagrådsremissens avlämnande den 8 juni i år.

Det är väsentligt att de myndigheter som skall utfärda regler och som har till uppgift att utforma erforderligt material för information får tillräckliga resurser för detta så att allmänheten och berörda befattningshavare är informerade när de nya bestämmelserna skall börja tillämpas. Dessa problem bör kunna lösas genom att vederbörande myndigheter får erforderliga resurser för att på kort tid framställa material och genomföra information och utbildning så att dessa angelägna reformer ej försenas utan kan träda i kraft enligt propositionens förslag.

### **Hemställan**

Med hänvisning till det anförda hemställs  
att riksdagen

1. beslutar om sådan ändring av det i propositionen 1978/79:12 framlagda förslaget till 7 kap. 3 § föräldrabalken att belopp även kan få förbehållas för barn som avses i 7 kap. 5 §,
2. beslutar ge regeringen till känna vad i motionen anförts om lämpligheten av att vid avdragsrätt för den underhållsskyldige enligt propositionens förslag till 7 kap. 4 § föräldrabalken avdraget på utgående bidragsförskott eller underhållsbidrag till den underhållsberättigade fördelas på en längre tidsperiod,

3. beslutar ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att utvecklingen följs i fråga om vilka konsekvenser den i propositionen föreslagna avdragsrätten enligt 7 kap. 4 § föräldrabalken kan få för underhållsskyldigas möjligheter att utöva umgängesrätten,
4. beslutar att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av föräldrabalken att i mål om fastställande eller jämkning av underhållsbidrag domstol får förordna att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad,
5. beslutar att 2 § punkten d förslaget till ändring av lagen (1964:143) om bidragsförskott endast skall gälla barn som står under vårdnad av bägge föräldrarna,
6. beslutar ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att berörda myndigheter ges tillräckliga resurser för information inför de föreslagna reformernas ikraftträdande.

Stockholm den 6 november 1978

MARTIN OLSSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

BERTIL FISKESJÖ (c)

